

07 Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019 Heemstede

1. Documenten

Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019 Heemstede

Pag. 2

Bijlage 1 Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019

Pag. 5

Bijlage 2 Motie D66 Maak bewoners wegwijs in duurzaamheid

Pag. 26

Collegebesluit

Collegevergadering: 26 februari 2019

ONDERWERP

Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 Heemstede

SAMENVATTING

In de vastgestelde Nota Duurzaamheid 2016 – 2020 is opgenomen dat er jaarlijks een Uitvoeringsprogramma wordt opgesteld. De reden hiervoor is om beter aan te sluiten aan de laatste ontwikkelingen als het gaat om duurzaamheid. In dit Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 worden de projecten genoemd die het komende jaar worden uitgevoerd met de middelen zoals beschikbaar gesteld in de begroting 2019. Daarnaast is in het Uitvoeringsprogramma een aanzet gemaakt voor de uitwerking van een aantal moties op het gebied van duurzaamheid.

JURIDISCH EN BELEIDSKADER

- Nota Duurzaamheid 2016 – 2020
- Motie Stimulering Energiebesparing Huizen
- Motie Maak Bewoners Wegwijs in Duurzaamheid.
- Motie Duurzaamheid 2.0
- Motie Prijs Duurzaamheid Ondernemers
- Klimaatakkoord

BESLUIT B&W

1. In te stemmen met het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019;
2. Dit besluit voor het verkrijgen van een zienswijze voor te leggen aan de commissie Middelen (B-stuk).

AANLEIDING

Het wereldwijd afgesproken doel om 49% CO² reductie te realiseren in 2030 ten opzichte van 1990 is vastgelegd in het Klimaatakkoord. De regie om dit doel te bereiken is bij de gemeenten neergelegd. In de nota duurzaamheid 2016 – 2020 zijn kaders opgenomen vanuit de eerder benoemde doelen uit de Parijsverklaring. Jaarlijks wordt in een uitvoeringsprogramma vastgelegd welke activiteiten en projecten in Heemstede worden uitgevoerd om bij te dragen aan dit gestelde duurzaamheidsdoel.

Tevens is er aanleiding vanuit de motie 'Stimulering Energiebesparing Huizen' om concrete acties vast te leggen in dit Uitvoeringsprogramma en zo inwoners te stimuleren hun woningen te verduurzamen.

De motie 'Prijs Duurzaamheid Ondernemers' wordt in 2019 uitgewerkt en we beantwoorden tevens de vraag hoe we ondernemers het beste hierin kunnen betrekken. Wat is een goede werkwijze om de ondernemers te faciliteren in het verduurzamen van hun onderneming op het gebied van de energietransitie of de circulaire economie.

Daarnaast vragen de motie 'Maak bewoners wegwijs in duurzaamheid' en een deel van de motie 'Duurzaamheid 2.0' dat er beleid wordt ontwikkeld om meer kennis te delen over duurzaamheid Heemstede. En vooral de vindbaarheid van deze kennis te vergroten. Het digitale duurzaamheidsloket toegankelijker maken wordt meegenomen in een integrale communicatiestrategie duurzaamheid.

Op dit moment is het Duurzaam Bouwloket een (digitaal) loket waarin alle vragen omtrent subsidie, duurzaam (ver)bouwen, aardgasloos inzichtelijk zijn vermeld. In het voorjaar van 2019 wordt via het burgerpanel een digitale enquête uitgezet over duurzaamheid. De resultaten hiervan worden meegenomen voor de verdere uitwerking van deze moties.

Collegebesluit

Collegevergadering: 26 februari 2019

In 2019 wordt de nieuwe Nota Duurzaamheid 2020 – 2024 opgesteld. Hierin worden alle integrale onderwerpen opgenomen op het gebied van duurzaamheid die bijdragen aan de doelen van een klimaatneutrale gemeente. In dit Uitvoeringsprogramma is alvast een voorzet gemaakt voor deze nieuwe Nota Duurzaamheid 2020 – 2024. In dit Uitvoeringsprogramma zijn daarom alleen de plannen opgenomen die nog in 2019 worden uitgevoerd. Daarnaast heeft in diverse beleidsnota's het thema duurzaamheid inmiddels een prominente plaats gekregen zoals de doelen gesteld in het coalitieakkoord. Voorbeelden hiervan zijn het Integraal Huisvestingsplan, duurzaam asfalt in Actieplan Geluid, circulaire economie in afvalbeleid, prestatie afspraken woningcorporaties, Meerjaren Onderhoudsplanning gemeentelijke vastgoed en dergelijke.

MOTIVERING

De subsidieregeling van de Provincie Noord Holland is zo optimaal mogelijk ingezet. Eind 2018 is regionaal door IJmond en Zuid-Kennemerland ingezet op het zo optimaal mogelijk benutten van het provinciale subsidie per 2019. Deze is erop gericht om de gebouwde omgeving versneld te verduurzamen. Door een regionale aanvraag in te dienen voor een aantal regionale aanpakken wordt deze subsidie zo optimaal mogelijk benut voor de regio en daarmee de gemeenten. De gemeenten zelf dragen 50% bij en dat is voor Heemstede € 30.000,- per jaar.

De Regionale Energie Strategie (RES) moet uiterlijk 12 maanden na ondertekening van het Klimaatakkoord zijn opgesteld.

Vooruitlopend op het klimaatakkoord en de daaruit voortvloeiende doelen van CO² reductie en energiebesparingen is een regionale projectgroep opgezet. Heemstede is actief lid en draagt zo zorg om zo snel mogelijk inzichtelijk te maken welke energiestrategie voor de gemeente passend is. De eerste verkenning energiestrategie is regionaal uitgevoerd. De provincie Noord-Holland heeft een actieve rol in het opzetten van een projectorganisatie voor de RES Noord-Holland Zuid. In 2019 worden zoveel mogelijk uniforme data verzameld en inzichtelijk gemaakt als basis voor het opstellen van de uiteindelijke RES Noord-Holland Zuid.

Inwoners en ondernemers worden actief betrokken bij de activiteiten en projecten in dit uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019.

Het is de afgelopen maanden duidelijk gebleken dat ondernemers, inwoners en maatschappelijke organisaties meer betrokken zijn en willen zijn bij het verduurzamen van hun gemeente. Door de projecten en activiteiten samen met deze doelgroepen uit te voeren wordt de betrokkenheid vergroot. Dit draagt bij aan het versneld verduurzamen van Heemstede. In dit Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 zijn veel activiteiten en projecten gericht op het samen met belanghebbenden uitvoeren.

Conform afspraken Parijsverklaring zal de gemeentelijke organisatie stappen zetten naar klimaatneutraliteit in 2030.

In het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 zijn acties en projecten opgenomen om een bijdrage leveren aan een klimaatneutraal gemeentelijke organisatie in 2030. Deze projecten dragen hiermee ook bij aan de uitwerking van de motie 'Duurzaamheid 2.0'.

FINANCIËN

In de begroting 2019 zijn de middelen voor het Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019 beschikbaar gesteld. Het gaat om de volgende middelen:

- € 30.000,- is 50% gemeentelijke bijdrage aan de Provinciale subsidie verduurzamen gebouwde omgeving. De subsidie aanvraag is op dit moment ingediend maar nog niet gehonoreerd.
- € 25.000,- is beschikbaar voor de Regionale Energie Strategie (RES).

Collegebesluit

Collegevergadering: 26 februari 2019

- € 40.000,- is beschikbaar voor diverse maatregelen duurzaamheid 2019 zoals opgenomen in Uitvoeringsprogramma 2019 (Verseon 713743).

Beleid vanuit het Uitvoeringsprogramma 2017 – 2018 wordt gedeeltelijk in 2019 beleid voortgezet. Vanuit het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2017 – 2018 is een bedrag van € 45.900,- nog niet besteed. Bij de vaststelling van dit Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2017 – 2018 (A-stuk) is besloten dat het toen benodigde bedrag ten laste van de Algemene Reserve wordt gebracht.

Bij de Jaarrekening 2018 wordt daarom voorgesteld het nog niet besteedde bedrag van € 45.900,- mee te nemen naar 2019. Dit wordt onder andere ingezet voor het opzetten van communicatiestrategie duurzaamheid waarmee de motie 'Maak bewoners wegwijs in duurzaamheid' wordt uitgewerkt. Daarnaast worden deze middelen besteed aan zonnepanelen op gemeentelijke vastgoed en energiemonitoring van gemeentelijk vastgoed.

PLANNING/UITVOERING

Er is in 2019 reeds gestart met diverse onderdelen vanuit het Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019. Daarnaast loopt de werving voor de 0,5 Fte voor Economie en Duurzaamheid. Deze extra inzet is nodig om dit Uitvoeringsprogramma binnen 2019 uit te kunnen voeren.

De zienswijze van de commissie Middelen wordt gevraagd over het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 en over de wijze waarop inhoud en uitvoering gegeven wordt aan de vier aangeduide moties.

PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE

Het uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019 is zodanig opgezet dat er door het hele jaar heen diverse contactmomenten zijn met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisatie. Die gelegenheden worden telkens actief ingezet om een beroep te doen om gezamenlijke duurzaamheid stevig op de kaart te zetten. Deze actieve groep inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties dragen ook bij aan de input voor de Nota Duurzaamheid 2020 -2024.

Er wordt op dit moment gewerkt aan een communicatiestrategie om vanuit de gemeente proactiever te informeren over duurzaamheid. Vanuit dit Uitvoeringprogramma Duurzaamheid zijn daar reeds middelen voor gereserveerd. De uitkomsten van een digitale enquête aan het digitale burgerpanel zijn waardevolle input voor deze communicatiestrategie. Deze enquête wordt in het voorjaar van 2019 uitgevoerd.

DUURZAAMHEID

De maatregelen zoals opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 zetten duurzaamheid voor 2019 stevig op de kaart. De projectorganisatie Regionale Energie Strategie is zeer actief en loopt daarmee vooruit op de uitkomsten van het Klimaatakkoord door proactief de deel-RES Zuid Kennemerland IJmond op te zetten.

Het digitale burgerpanel wordt actief ingezet om inwoners te raadplegen wat men verwacht en nodig heeft van de gemeente als het gaat over duurzaamheid.

Door samenwerking met de diverse doelgroepen, HeemSteeds Duurzamer en de gemeente raken ontwikkelingen in een versnelling. Dit Uitvoeringprogramma Duurzaamheid 2019 is daarom ook zodanig opgesteld dat het bijdraagt aan onze faciliterende rol aan de samenleving.

BIJLAGEN

- 713743: Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019

Verankeren Verbeteren Vernieuwen Vertrouwen

*Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019
en Terugblik 2017 – 2018.*

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Terugblik 2018 en 2017	3
Uitvoering duurzaamheid voor 2019	12
Financiële paragraaf	20

Inleiding

Met de Nota duurzaamheid 2016-2020 heeft gemeente Heemstede in 2016 vanuit het credo **V**erankeren, **V**erbeteren, **V**ernieuwen, **V**ertrouwen in een compact, concreet en dynamisch stuk de ambities op duurzaamheidsvlak neergelegd. Dit is het laatste Uitvoeringsprogramma behorend bij de Nota Duurzaamheid 2016-2020. In dit Uitvoeringsprogramma wordt als eerste een terugblik gegeven op het jaar 2017 – 2018. Daarna worden de projecten genoemd die in het jaar 2019 worden uitgevoerd met de middelen zoals beschikbaar gesteld in de begroting 2019.

In 2019 wordt de Nota Duurzaamheid 2020 – 2024 opgesteld die zal aansluiten bij de huidige ontwikkelingen vanuit het Klimaatakkoord. Vooruitlopend op deze Nota Duurzaamheid 2020 – 2024 is in dit Uitvoeringsprogramma 2019 reeds beleid opgenomen vanuit de volgende thema's:

- Energietransitie
- Klimaatadaptatie
- Circulaire economie
- Ecologisch beleid

In 2018 is in de regio gestart met het opzetten van een werkgroep Regionale Energie Strategie (RES). De gemeente Heemstede neemt hierin een actieve rol en neemt de verantwoordelijkheid die is neergelegd bij de gemeenten om de RES tijdig op te leveren. De deel-RES Zuid-Kennemerland IJmond kent een regiegroep bestaande uit een vertegenwoordiging vanuit de 7 gemeenten.

In 2019 wordt onder andere het Ecologisch Beleidsplan opgesteld. Ook het Actieprogramma Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2019 – 2020 is bijna gereed en gaat bijdragen aan het aanjagen van de circulaire economie.

In het Programma Omgevingswet zijn energietransitie en klimaatadaptatie belangrijke thema's. En hebben een belangrijke positie in de omgevingsvisie van de gemeente Heemstede. Ruimtelijke ordening, wonen, mobiliteit, welzijn en veiligheid worden op hun beurt weer nauw betrokken bij het opstellen van de RES.

Terugblik 2018 en 2017

Als eerste een terugblik naar de projecten die zijn gerealiseerd conform het uitvoeringsprogramma 2017 - 2018 welke door de raad is vastgesteld. Deze zijn ingedeeld in thema's en per thema wordt beschreven wat is uitgevoerd en bereikt.

Het uitvoeringsprogramma 2017 – 2018 is opgedeeld in de volgende thema's:

- Bestaand beleid
- Innovatie
- Voorbeeldfunctie gemeente
- Regionale samenwerking
- Way of life
- Circulaire economie

Naast de terugblik op het Uitvoeringprogramma 2017 – 2018 is het ook aangevuld met actuele ontwikkelingen die zijn uitgevoerd die destijds niet zijn opgenomen in het Uitvoeringsprogramma.

Bestaand beleid

Bedrijven kennen hun besparingspotentieel

Op de Dag van de Duurzaamheid 10 oktober 2018 hebben ondernemers in Heemstede tijdens een ondernemersontbijt onder andere met elkaar afspraken gemaakt om een energie-bespaar-estafette te houden in 2019. Hiermee wordt inzichtelijk hoeveel energie de ondernemers verbruiken en krijgen ze inzicht in de bespaarmogelijkheden. Dit wordt samen met HeemSteds Duurzamer georganiseerd.

Ondernemersontbijt 10 oktober 2018

Daarnaast hebben de ondernemers samen met de gemeente de zogenaamde 'deuren-dicht-actie' uitgerold. En is in de winter van 2018 – 2019 een aantal keer aandacht hieraan besteed.

Deurendicht actie alle winkelstraten Heemstede

Scholen kennen hun besparingspotentieel

Vooruitlopend op het Integraal HuisvestingsPlan (IHP) heeft basisschool De Icarus samen met de gemeente gesprekken gevoerd. Ze hebben inmiddels een duurzaamheidsplan opgesteld door ICare. Dit is het duurzaamheidsteam van De Icarus bestaande uit ouders en leerkrachten. En er zijn onder andere Klimaatgesprekken gevoerd met kinderen en ouders en er is actief actie ondernomen om het schoolgebouw te verduurzamen. In het IHP voor alle schoolgebouwen wordt het klimaatneutraal een aardgasvrije school vraagstuk opgenomen. Het IHP is hiermee een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke opgave die de gemeente heeft binnen de energietransitie.

Nieuwbouw Slottuin Heemstede en Spaarnelicht aardgasloos

Het actief voeren van gesprekken met projectontwikkelaar(s) over duurzaamheid en aardgasloos bouwen heeft geresulteerd in de twee aardgasvrije en duurzame nieuwbouw projecten. Slottuin en Spaarnelicht worden beiden aardgasloos gebouwd.

Innovatie

Warmteplan gereed (Transitievisie Warmte)

Begin 2017 is het doel gesteld een warmteplan op te stellen. Gebleken is dat een warmteplan nog te voorbarig is en is de Verkenning Warmtetransitie opgesteld. In 2018 hebben bijeenkomsten met ambtenaren, woningcorporaties, netbeheerders, waterschap en afvalverwerker plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst is veel data

verzameld om deze Verkenning Warmtetransitie op te stellen. Terwijl we in de gemeente aan dit proces werkten, zijn de hoofdlijnen van het Landelijke Klimaatakkoord bekend geworden. Daarin is de afspraak gemaakt dat de aardgaswinning in Groningen stopt. Het Klimaatakkoord stelt dat gemeenten de Transitievisie Warmte in 2021 gereed hebben. Het proces om in Heemstede te komen tot de Transitievisie Warmte is naar de raad gestuurd in een collegebericht. En is toegelicht tijdens een presentatie voor de commissie ruimte van 15 november 2018. Ook is in 2018 gestart met het voeren van verkennende gesprekken met relevante partners of restwarmte uit datacenters een mogelijkheid is voor Heemstede.

Onderzoek haalbaarheid waterstof infrastructuur

Er wordt op diverse duurzaamheidsthema's heel actief samengewerkt met de Adviesgroep Duurzaamheid. De Adviesgroep Duurzaamheid is actief met onderzoek naar de waterstof mogelijkheden. Op dit moment is nog geen definitief advies voor Heemstede mogelijk over de waterstof infrastructuur. De adviesgroep Duurzaamheid blijft dit actief volgen en de gemeente hierover informeren.

Alle ontwikkelingen in aanbod van hernieuwbare elektra en warmte worden op de voet gevolgd. Dit in het kader van het opstellen van de Regionale Energie Strategie (RES). In deze RES staan vraag van energie en mogelijk aanbod van hernieuwbare energie in beeld. Alle ontwikkelingen worden daarin meegenomen en resulteren in het opstellen van de RES. De hierboven genoemde verkennende gesprekken voor het uitvoeren van onderzoek naar de haalbaarheid van restwarmte uit datacenters voor Heemstede draagt ook bij aan de invulling van het aanbod van hernieuwbare energie in Heemstede.

Voorbeeldfunctie gemeente

Gemeentelijke gebouwen

Van de 38 gebouwen hebben er 6 inmiddels minimaal een A-label. Ook zijn nagenoeg alle gemeentelijke gebouwen voorzien van een energielabel en is daardoor inzichtelijk welke stappen genomen moeten worden naar energieneutraal vastgoed. Verduurzaming van gemeentelijke vastgoed is een belangrijk onderdeel van de opgave die de gemeente heeft in de energietransitie. Het MeerJaren OnderhoudsPlan (MJOP) wordt in het eerste kwartaal 2019 aan de raad voorgelegd. Dit beantwoordt daarmee de vraag vanuit de motie Duurzaamheid 2.0. Vanuit het MJOP worden zo ook de voorbereidingen getroffen om een *Duurzaam* MeerJaren OnderhoudsPlan (DMJOP) gemeentelijk vastgoed te maken.

De aangepaste verlichting van het gemeentehuis leidt tot een energiebesparing en is gerealiseerd in 2018. Daarnaast is Plein 1 duurzaam gerenoveerd en daarmee voorbereid om te komen tot een energielabel A of een energieneutraal gebouw.

Het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) is gereed

In 2017 is het Manifest MVI ondertekend. De uitwerking naar het Actieplan MVI is in 2018 samen met Stichting Rijk opgepakt. Dit Actieplan wordt in het tweede kwartaal 2019 aan de raad voorgelegd.

Opwekken duurzame energie gemeentelijk vastgoed

Er is onderzocht of zonne-energie mogelijk is op het dak van de kinderboerderij. Dit blijkt niet optimaal te zijn. Er is eind 2018 in kaart gebracht welke gemeentelijke gebouwen interessant zijn voor zonne-energie.

Openbare verlichting beleidsplan en ambities

Het Beleidsplan Openbare Verlichting is september 2018 vastgesteld. Hierin zijn de Rijksdoelstellingen voor energiebesparing en de milieucriteria voor maatschappelijk verantwoord inkopen opgenomen. Er is stevig ingezet om de SER ambitie van ten minste 20% energiebesparing te halen. De ambities worden ook opgenomen in het Actieplan MVI 2019 – 2020.

Onkruidbestrijding milieuvriendelijker

In 2018 had Heemstede een primeur met brandstof van citrusvruchtenschillen voor de wagen die ingezet wordt voor onkruidbestrijding in Heemstede.

Verduurzamen gemeentelijk wagenpark

Na uitgebreid onderzoek in 2018 naar het verduurzamen van de gemeentelijke wagens voor de buitendienst is gekozen voor een zeer innovatieve oplossing. Heemstede krijgt begin 2019 twee kiepwagens die volledig elektrisch zijn. Deze worden opgeladen met groene energie.

Regionale samenwerking

Zon op Heemstede

De lokale energiecoöperatie Zon op Heemstede heeft twee projecten gerealiseerd namelijk:

- Het dak van biologische veehouderij De Dinkelhoeve. De eerste ondernemer in Heemstede zijn dak ter beschikking heeft gesteld voor een zonne-energie coöperatie.
- Het zevende collectieve zonedak ligt op het dak van dierenspeciaalzaak Heems.

Daarnaast heeft Zon op Heemstede met diverse dak-eigenaren in Heemstede gesproken over zonne-energie coöperaties in Heemstede. Er is een wachtlijst met particulieren die willen

deelnemen een zonne-energie coöperatie. De totale opwek van zonne-energie in 2017 per inwoner is 196 megajoules per inwoner. In 2014 was dit nog 79 megajoules per inwoner (bron: klimaatmonitor).

Zonne-energie coöperatie De Dinkelhoeve

Sportverenigingen kennen hun besparingspotentieel

Vanuit de regionale samenwerking met de OD IJmond zijn sportverenigingen geadviseerd over de mogelijkheden tot verduurzamen.

Voor alle sportverenigingen op het sportpark is inzichtelijk gemaakt hoeveel hun verbruik is en een bestuurder heeft zich aangemeld als energie-coördinator. Deze ondersteunt de sportverenigingen bij het verduurzamen van de sportverenigingen. Bij tennisvereniging HBC is Ledverlichting gerealiseerd.

Intensieve samenwerking waterpartners klimaatadaptatie

Er is op regelmatige basis contact met de waterpartners die werken aan de klimaatadaptatie-agenda. De metropoolregio Amsterdam (MRA) heeft een plan van aanpak opgesteld ten aanzien van de ontwikkelrichting klimaatbestendigheid MRA. De gemeente Heemstede heeft hierin een actieve rol. Samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland wordt de uitvoering van een stresstest voorbereid op de verandering op het gebied van waterbeheer in kaart te brengen (wateroverlast en watertekorten).

Green Deal Zorg

De regie en de uitvoering van de Green Deal Zorg ligt vanuit de regionale samenwerking met de OD IJmond bij de omgevingsdienst. De volgende doelen zijn bereikt in de afgelopen jaren voor wat betreft deze Green Deal.

Kennemerhart en De Hartekamp Groep zijn deelnemer aan de Green Deal Zorg en hebben deelgenomen aan de Green Deal bijeenkomsten. Ze zijn beide op weg naar certificaat brons en de planning is uitreiking in 2^e kwartaal 2019.

Stichting Sein is nog geen deelnemer Green Deal Zorg maar heeft wel deelgenomen aan de Green Deal bijeenkomsten. Sein heeft een certificaat voor haar locatie in Hoofddorp en de overige locaties staan op de planning.

In 2018 zijn gesprekken gevoerd met Stichting St. Jacob over de Green Deal Zorg. Door wisselingen in het bestuur en facilitaire managers geweest is de Green Deal Zorg nog niet ondertekend maar in januari zal een gesprek plaatsvinden over ondertekening in 2019.

Green Key Horeca

Plein1 heeft onderzocht om het Green Key certificaat te behalen. Ondernemers in Heemstede zijn tijdens de Dag van de Duurzaamheid geïnformeerd over de mogelijkheden van het Green Key certificaat. In 2019 wordt dit verder uitgewerkt.

Way of life

Stichting Huizenaanpak

Om de Stichting Huizenaanpak onder de Heemstedenaren bekend te maken is een zonnepanelenactie met de Stichting Huizenaanpak gestart. Maar liefst 93 woningen hebben in deze actie een zonnepaneleninstallatie laten installeren.

Coöperatie HeemSteeds Duurzamer

De coöperatie HeemSteeds Duurzamer is een samenwerkingsverband aangegaan met Stichting Huizenaanpak om zo gebruik te maken van elkaars kennis en vaardigheden.

Prestatie afspraken met woningcorporaties

Er zijn prestatieafspraken tussen de gemeente en de woningcorporaties gemaakt. Er is in 2017 en in 2018 een bijeenkomst georganiseerd voor de huurders over het verduurzamen van de huurwoning. Daarnaast is een netwerk opgezet met energiecoaches in Heemstede en Haarlem voor huurders door huurders. Deze energiecoaches worden getraind in samenwerking met de gemeentes en de woningcorporaties.

Kennissessies energiebesparingspotentieel en duurzame acties

Inwoners en ondernemers hebben in toenemende mate vragen over het verduurzamen van hun woning en/of onderneming. Er hebben diverse bijeenkomsten plaatsgevonden om inwoners en ondernemers van Heemstede te informeren over het verduurzamen van de woning en/of onderneming. Tijdens deze bijeenkomsten zijn de laatste ontwikkelingen en innovaties gedeeld maar is ook opgehaald wat leeft in samenleving als het gaat om duurzaamheid.

Zoals eerder beschreven is op de Dag van de Duurzaamheid een goed bezocht ondernemersontbijt geweest. Het is de start van een netwerk met ondernemers die met elkaar aan de slag gaan met de circulaire economie en de energietransitie. Er is een start gemaakt voor een energie-bespaar-estafette en een mini circulaire economie van koffiedik en plastic. Mooie initiatieven in Heemstede waar wordt samengewerkt met HeemSteeds Duurzamer, de gemeente en andere relevante partners zoals de Meerlanden

HeemSteeds Duurzamer heeft samen met ondernemers, de gemeente, de Meerlanden en het Rabobank Ondernemers Fonds tijdens de Dag van de Duurzaamheid op de weekmarkt gestaan. Op deze dag zijn gesprekken gevoerd en ideeën opgehaald van inwoners over het verduurzamen van Heemstede.

Ook is op de jaarlijkse Dag voor onze nieuwe inwoners aandacht besteed aan duurzaamheid. Er is een fietsroute uitgezet langs alle duurzame schatten van Heemstede. Te denken valt aan de zonne-energie coöperaties, groenbermen voor de bijen, de kinderboerderij, ecologisch bosbeheer Groenendaalse bos, Speelbos Meermond, Biologische veehouderij De Dinkelhoeve, Stichting Kom in mijn Tuin enzovoort. Dit zijn enkele voorbeelden van de duurzame schatten in Heemstede.

Verduurzaming op scholen in Heemstede

Op basisschool De Icarus is de Dag van de Duurzaamheid groot(s) gevierd. Deze basisschool heeft Klimaatgesprekken gevoerd en heeft actief duurzaamheid in haar schoolprogramma en beleid opgenomen. Andere basisscholen hebben weer gebruik gemaakt van de mogelijkheid een bijdrage te ontvangen voor natuur- en milieu educatie.

College Hageveld is actief bezig met het thema duurzaamheid en scheidt nu overal het afval in de school. Daarnaast is een week van de duurzaamheid gevierd en is een inspirerende duurzaamheidsavond georganiseerd met Plastic Soup Surfer Merijn Tinga.

Kennisoverdracht en delen over duurzaamheid bij de jeugd

Zoals hierboven beschreven zijn diverse scholen in Heemstede actief bezig met het thema duurzaamheid. Daarnaast is een speeltuin ingericht met natuurlijke speelmaterialen. En ook bij Plein1 is een educatieve speellocatie ingericht. Tijdens het zwerfafval festival welke in 2017 en in 2018 heeft plaatsgevonden wordt veel aandacht besteed aan de jeugd.

Zo heeft de gemeente Heemstede ook twee keer actief meegedaan aan het tv programma Hou 't Schoon.

Imker Pim Lemmers deelt actief zijn kennis op de scholen en Stichting Kom in mijn Tuin houdt diverse workshops, leert kinderen alles over (moes)tuinieren en betreft hierbij ook de basisscholen.

Tijdens de Dag van de Duurzaamheid heeft het college voorgelezen uit het speciaal geschreven boek voor deze dag "De kracht van energie". Kinderen werden uitgedaagd om na te denken en mee te praten over duurzaamheidsthema's.

Circulaire economie

Wijziging bepaald voor doelstelling 75% afvalscheiding

Er is een actieve groep inwoners in de wijk Merlenhoven die meedenkt met de gemeente om de doelstellingen voor afval scheiden te bereiken. In 2019 wordt gedurende een half jaar een proef gehouden om te komen tot het doel.

Gemeente Heemstede is actief in regionale initiatieven

Landelijke en regionaal beleid op het gebied van circulaire economie wordt actief gevolgd. In 2018 is de intentieverklaring Circulair aanbesteden MRA ondertekend. Vanuit deze intentieverklaring wordt nu een Roadmap Circulair Aanbesteden opgesteld. Gemeente Heemstede heeft in deze werkgroep actief geparticipeerd.

Circulair aanbesteden Cruquiusbrug Heemstede

De gemeente Heemstede heeft een rol als het gaat om het circulair aanbesteden van de Cruquiusbrug Heemstede – Haarlemmermeer. De regie hiervan ligt bij de Provincie Noord Holland maar we werken mee in de projectgroep om deze brug zo circulair en innovatief mogelijk aan te besteden.

Uitvoering duurzaamheid voor 2019

Na de terugblik over de afgelopen 2 jaar volgen nu de plannen voor het komende jaar 2019. Deze sluiten aan op de afspraken uit het huidige coalitieakkoord en bij de Nota Duurzaamheid 2016 – 2020. Ook de afspraken die zijn gemaakt in het Klimaatakkoord voor wat betreft de Regionale Energiestrategie (RES) zijn meegenomen in de plannen voor 2019.

Daarnaast zijn projecten uitgewerkt vanuit de aangenomen moties. Het gaat dan om:

- Motie Stimulering Energiebesparing Huizen
- Motie Prijs Duurzaamheid Ondernemers
- Motie Duurzaamheid 2.0
- Motie Maak Bewoners Wegwijs in Duurzaamheid

In het schema is bij het desbetreffende project dan ook de motie genoemd.

In de begroting 2019 zijn de middelen reeds beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van dit uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2019. Daarnaast is vanuit het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2017 – 2018 een bedrag van € 45.900,- niet besteed. Bij de Jaarrekening 2018 wordt voorgesteld om dit bedrag mee te nemen naar 2019. Er wordt uiteengezet welke projecten en activiteiten in 2019 worden uitgevoerd voor Heemstede en welk doel we daarmee willen bereiken.

De indeling voor 2019 is voor de duidelijkheid aangepast aan de indeling van de begroting:

- Subsidieregeling Energiebesparing gebouwde omgeving voor het bedrag van € 30.000 (50% voor Heemstede. De Provincie Noord-Holland draagt als de subsidieregeling wordt gehonoreerd de andere 50% bij).
- Energietransitie voor het bedrag van € 25.000.
- Uitvoering van reeds ingezet beleid in 2019 voor het bedrag van € 40.000 (middelen 2019) en € 45.900 (middelen 2018).

Voor de uitvoering van het reeds ingezet beleid in 2019 werken we met de nieuwe indeling zoals we deze ook gaan gebruiken in de nota Duurzaamheid 2020 – 2024:

- Energietransitie
- Circulaire economie
- Klimaatadaptatie
- Ecologisch beleid

In het coalitieakkoord is het doel opgenomen om Heemstede mooier, schoner en duurzaam door te geven aan de generaties na ons. De lopende raadsperiode wordt gebruikt om hierin belangrijke stappen te zetten. Deze stappen worden in 2019 ingezet. Dit is vooruitlopend op de nieuwe Nota Duurzaamheid 2020 -2024. Deze nieuwe nota is ambitieus en wordt opgesteld in co-creatie met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Om zo gezamenlijk de klimaatdoelen te bereiken. De bijeenkomsten van het afgelopen jaar en het komende jaar zijn waardevolle momenten waarbij veel input wordt opgehaald.

De subsidieregeling van de provincie Noord-Holland ter stimulering verduurzamen gebouwde omgeving is regionaal aangevraagd. Hierbij heeft de omgevingsdienst IJmond het penvoerderschap. Gezamenlijk met de betrokken gemeenten is de aanvraag voorbereid en gebruik gemaakt van de aanwezige expertise en ervaring. Op basis hiervan is de keuze gemaakt voor projecten die een groot effect hebben. Jaarlijks wordt deze subsidie ingediend gebaseerd op de ervaring en laatste ontwikkelingen in de regio. Naast de regionale afspraken zijn ook de gemeentelijke voorkeuren in deze subsidieregeling opgenomen.

Vorbereidend op de Regionale Energie Strategie RES worden in 2019 projecten uitgevoerd die ervoor zorgen dat de gemeente Heemstede de afspraken uit het Klimaatakkoord kan nakomen. Na ondertekening van het Klimaatakkoord wordt binnen 6 maanden een concept RES Noord-Holland Zuid opgesteld. Hierop voorbereidend wordt in de 7 gemeenten van Kennemerland IJmond een deel-RES opgesteld. Alle data wordt verzameld die als input nodig is voor de RES Noord-Holland Zuid. Voor deze RES zet de provincie Noord-Holland een projectorganisatie op. Deze organisatie stelt heel duidelijk dat de regie bij alle gemeenten blijft.

De actieagenda MRA ten aanzien van Klimaatadaptatie bevat acties vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Iedere gemeenten moet een stresstest uitvoeren om inzicht te krijgen in de opgaven op het gebied van waterbeheer (wateroverlast en watertekort). Het stimuleren van groene tuinen, groene daken en groene gevels is een project voor 2019.

Buiten dit specifieke Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 om is in diverse beleidsnota's het thema duurzaamheid opgenomen. Te denken valt hierbij aan het Integraal Huisvestingsplan (IHP), duurzaam asfalt in Actieplan Geluid, Duurzaamheid bij prestatie afspraken, Duurzaam Meerjaren Onderhoudsplan Gemeentelijke vastgoed, afval en dergelijke.

Regionaal Programma verduurzamen gebouwde omgeving Provincie Noord-Holland

(financiering 50% Heemstede, 50% Provincie Noord-Holland in onderstaand schema is alleen de 50% van de gemeente Heemstede opgenomen als bedrag).

Dit programma is erop gericht om de gebouwde omgeving in de Provincie Noord-Holland te stimuleren te verduurzamen. De activiteiten zijn erop gericht inwoners te motiveren, inzicht te verstrekken en te informeren over de mogelijkheden hun woning te verduurzamen. De subsidie is in regionaal verband van IJmond en Kennemerland ingediend. De gemeenten hebben op hun eigen niveau lokale nuances erin aangebracht waar nodig.

	Project	Omschrijving	Wie	Kosten
1	<i>Collectieve inkoopacties en wijkaanpak samen met Stichting Huizenaanpak, HeemSteeds Duurzamer of Duurzaam Bouwloket 2019.</i>	Organisatie van gezamenlijke inkoopacties voor inwoners gericht op energiebesparing en duurzame opwekking bij particuliere woningen.	Ruimtelijk beleid/ODIJ	€ 5.700
2	<i>Stichting Huizenaanpak (samen met HeemSteeds Duurzamer)</i>	<i>Abonnement.</i> Digitaal loket voor inwoners en digitaal platform bij collectieve acties voor inwoners gericht op verduurzamen van de woning.	Ruimtelijk beleid/ODIJ	€ 5.900
3	<i>Klimaatcafés</i>	Bewustwording van Heemstedenaren op het gebied van duurzaamheid, onder meer door voorlichting en prikkelende sprekers. Minimaal 1 café per kwartaal.	Ruimtelijk beleid	€ 1.800
4	<i>Duurzaam Bouwloket</i>	<i>Abonnement.</i> Digitaal loket voor inwoners waar advies wordt gegeven inzake verduurzaming van de eigen woning en nieuw- en verbouw.	Ruimtelijk beleid/ODIJ	€ 3.000
5	<i>VvE aanpak met Huizenaanpak</i>	Verduurzaming van appartementengebouwen en andere complexen waar een VvE aanwezig is die verantwoordelijk is voor beheer en onderhoud van de betreffende panden.	Ruimtelijk beleid/ODIJ	€ 2.900

	Project	Omschrijving	Wie	Kosten
6	<i>Communicatie door middel van bijvoorbeeld een 'webinar' om diverse doelgroepen te bedienen.</i>	Er is vastgesteld dat bepaalde doelgroepen behoefte hebben aan meer online communicatie over verduurzamen van hun woningen bijvoorbeeld door middel van een 'webinar' in plaats van het bijwonen van een informatieavond.	Ruimtelijk Beleid	€ 1.700
7	<i>Infrarood safari</i>	Individuele scans van woningen en gesprekken met huiseigenaren gericht op maatwerk voor specifieke woningen.	Ruimtelijk beleid	€ 1.700
8	<i>Traject langer zelfstandig thuis wonen</i>	Regionale aanpak samen met het Duurzaam Bouwloket dat ouderen langer zelfstandig thuis kunnen wonen en het verduurzamen van de woning.	Ruimtelijk Beleid/ODIJ	€ 1.600
9	<i>Collectieve inkoopactie verduurzaming woningen huiseigenaren.</i>	Samen met HeemSteeds Duurzamer zetten we collectieve acties op voor huiseigenaren in Heemstede om te stimuleren te verduurzamen.	Ruimtelijk Beleid	€ 900
10	<i>Deelname jaarlijkse duurzame Huizenroute</i>	We promoten dat Heemstedenaren bij anderen in de woning kunnen ervaren en zien wat je kunt doen om je woning te verduurzamen.	Ruimtelijk Beleid/ODIJ	€ 500
11	<i>Uitvoering van deze subsidieregeling</i>	OD IJmond voert voor de hele regio het penvoerderschap en de financiële afwikkeling van deze subsidieregeling (uren en projectmanagement).	ODIJ	€ 4.300
			SUBTOTAAL	€ 30.000

Energietransitie Heemstede (Gedekt door begroting 2019 voor € 25.000)				
<p>Vanuit het Klimaatakkoord heeft de gemeente de regie om een Transitievisie warmte op te stellen. In het coalitieakkoord is opgenomen dat deze in 2021 gereed is. In 2019 en 2020 worden voorbereidende en verkennende projecten opgezet voor deze visie. Tevens heeft de gemeente de regie om de Regionale Energie Strategie (RES) op te zetten in samenwerking met alle gemeenten van de Provincie Noord-Holland Zuid. De volgende projecten worden in 2019 uitgevoerd om te komen tot de RES en de Transitievisie warmte.</p>				
	Project	Omschrijving	Wie	Kosten
12	Opstellen van de Regionale Energie Strategie (RES). Kosten zijn € 200.000 voor de hele regio.	Opstellen van een deel-RES in samenwerking met de gemeenten in Zuid-Kennemerland en IJmond. Deze RES wordt uiteindelijk opgenomen in de RES Noord-Holland Zuid. In de RES wordt inzicht gegeven in het regionale vraag en aanbod van energie op de middellange en lange termijn en de ruimtelijk impact hiervan.	Ruimtelijk beleid/ODIJ	€ 10.000
13	Verder onderzoek naar potentie riothermie in Heemstede	Nader onderzoek naar de mogelijkheden voor laagtemperatuurwarmte uit rioolwater voor bijvoorbeeld Plein1 of de gemeentewerf.	Ruimtelijk beleid/VOR	€ 9.000
14	Expertise transitievisie warmte	Ondersteuning bij de voorbereiding van een uiterlijk in 2021 aan de raad ter vaststelling aan te bieden transitievisie warmte. Hierin worden keuzes gemaakt ten aanzien van de volgorde waarin de wijken van Heemstede op een duurzame energievoorziening overgebracht kunnen worden, welke bronnen hiervoor beschikbaar zijn en hoe met het financieringsvraagstuk omgegaan kan worden.	Ruimtelijk beleid/ODIJ	€ 6.000
			SUBTOTAAL	€ 25.000

Uitvoering duurzaamheidsprogramma 2019 (Uit begroting 2019 € 40.000 en overnemen uit begroting 2018 € 45.900)				
De projecten voor het komende jaar zijn volgend op ingezet bestaand beleid, nieuw beleid vanuit het college-akkoord, uitwerking van aangenomen moties op het gebied van duurzaamheid en passend binnen de doelstellingen vanuit het Klimaatakkoord. Vooruitlopend op de Nota Duurzaamheid 2020 – 2024 worden de projecten hieronder ingedeeld in de vier thema's: Energietransitie, Circulaire economie, Klimaatadaptatie en Ecologisch groen beleid.				
Thema Energietransitie				
	Project	Omschrijving	Wie	Kosten
15	<i>Transitiever sneller bij collectief van huiseigenaren met als doel stimulatie private huiseigenaren met collectieve initiatieven die willen voorlopen in het verduurzamen. We gaan hierbij de Motie Stimulering Huizen uitwerken.</i>	Opzetten van een regeling voor Heemstede om energiebesparing huiseigenaren te stimuleren en te versnellen. Hierbij eerst goed nagaan waar behoefte aan is door dit te peilen bij inwoners en zo invulling geven aan de Motie Stimulering Energiebesparing Huizen.	Ruimtelijk beleid en BWT	€ 30.000
16	<i>Communicatie platform en communicatieconcept. Dit is tevens uitwerking van de motie Maak inwoners wegwijs in duurzaamheid en een onderdeel van de motie Duurzaamheid 2.0.</i>	Ontwikkeling van een duurzaamheidscommunicatieplatform voor inwoners, bedrijven en organisaties in Heemstede om gericht te kunnen informeren. Hierbij worden de online lokketten van het Duurzaam Bouwloket en de Huizenaanpak een onderdeel.	Ruimtelijk beleid en communicatie	€ 10.000
17	<i>Gemeentelijke zonnedaken worden voorzien van zonnepanelen</i>	Kinderopvang van De Ark en De Evenaar aan de van der Waalslaan worden voorzien van zonnepanelen.	Bouwkunde	€ 9.000
18	<i>Energiemonitoring gemeentelijk vastgoed</i>	Inzicht verkrijgen in energieverbruik als onderbouwing voor beleid gemeentelijke vastgoed	Bouwkunde	€ 9.000

	Project	Omschrijving	Wie	Kosten
19	<i>Energietransitie en ondernemers Heemstede en uitwerken van de motie Duurzaamheidsprijs voor ondernemers.</i>	Bijeenkomsten organiseren voor ondernemers ten aanzien van verduurzamen en energie besparen. Organiseren van energie-bespaar-estafette Heemstedse ondernemers.	Ruimtelijk beleid	€ 4.000
20	<i>Sportverenigingen verduurzamen</i>	Verder ondersteunen van sportverenigingen met het verduurzamen van de clubhuizen en velden.	ODIJ	€ 4.000
21	<i>Duurzaam advies bij verbouwing woningen</i>	Opzetten folder voor die iedereen ontvangt bij aanvraag vergunning of subsidie over verduurzamen woning en aardgasvrij.	Bouw- en woningtoezicht	€ 4.000
22	<i>Klimaatgesprekken scholen NME</i>	Organisatie Klimaatgesprekken zet zich in op basisscholen om gesprekken te voeren over het klimaat en het milieu.	Ruimtelijk beleid	€ 4.000
23	<i>Lidmaatschap Klimaatverbond</i>	Jaarlijks lidmaatschap van het Klimaatverbond ter ondersteuning van uitvoering klimaatbeleid.	Ruimtelijk beleid	€ 1.500
24	<i>Green Deal Zorg</i>	Bijeenkomsten over verduurzamen zorginstellingen en doel is dat alle instellingen zijn aangesloten bij de Green Deal Zorg.	ODIJ	€ 1.500
25	<i>Prestatie afspraken regionaal duurzaamheid</i>	Verdere afspraken over duurzaamheid in jaarafspraken meenemen bij prestatie afspraken.	Ruimtelijk Beleid/ODIJ	-

Thema Circulaire economie				
	Project	Omschrijving	Wie	Kosten
26	<i>Ondersteuning maatschappelijk verantwoord inkopen (Actieplan MVI 2019 - 2020)</i>	Implementatie van onder meer circulair aanbesteding- en inkoopbeleid.	Ruimtelijk beleid	€ 4.000
27	<i>Circulaire economie Heemstede</i>	Ondernemers in Heemstede stimuleren circulair te ondernemen in samenwerking met o.a. De Meerlanden en HeemSteeds Duurzamer	Ruimtelijk beleid	€ 2.000
28	<i>Green Key</i>	Plein 1 zet zich in om het Green Key certificaat te behalen. Het certificaat richt zich op de diverse thema's.	ODIJ	€ 2.000
29	<i>Afvalscheidingsdoelen voor 2020. Eind 2019 is het helder hoe deze worden bereikt.</i>	Deze doelstelling valt onder het afvalbeleid en voor de pilot en communicatie zijn reeds middelen beschikbaar gesteld.	VOR	-
Thema Ecologisch groen beleid				
30	<i>Lidmaatschap Operatie Steenbreek</i>	Om het 'vergroenen' van tuinen te stimuleren sluiten we aan bij operatie steenbreek.	Ruimtelijk beleid/VOR	€ 900
			TOTAAL	85.900

Financiële paragraaf

Diverse projecten uit het uitvoeringsprogramma 2019 vallen onder de reguliere taken met bijbehorende budgetten van de betrokken afdelingen. Die zijn niet apart opgenomen in dit Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019 en is opgenomen in beleid van de betreffende afdeling.

Budget Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2017 - 2018

Van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2017 - 2018 is € 45.900 nog niet uitgeven en dit wordt ingezet voor in 2019 geplande activiteiten. Dit wordt besteed aan het opzetten van een communicatieplatform, een energiemonitoringsysteem voor nader te noemen gemeentelijke gebouwen en zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed. Dit sluit aan bij reeds ingezet beleid van 2018 in het kader van verduurzamen gemeentelijk vastgoed en informatievoorziening richting inwoners. Bij de behandeling van de Jaarrekening 2018 wordt voorgesteld om dit bedrag in te zetten voor deze projecten in 2019.

Budget Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2019

Voor het regionaal provinciaal subsidieprogramma verduurzaming van de gebouwde omgeving is provinciale subsidie beschikbaar waarvoor cofinanciering van 50% geldt. Dit programma wordt met verschillende projecten ingevuld. De subsidie aanvraag is ingediend begin 2019 en de eerste reactie van de Provincie Noord Holland is positief.

Voor de energietransitie dienen diverse onderzoeken uitgevoerd en expertise ingehuurd te worden. Ook is voor het opstellen van de Regionale Energiestrategie noodzakelijk voor procesbegeleiding voor de projectgroep. En nader onderzoek naar riothermie in het kader van de energietransitie. Hiervoor is in totaal € 25.000 gereserveerd voor 2019.

Daarnaast is in de Begroting 2019 € 40.000 vrijgemaakt voor uitvoering van het Duurzaamheidsprogramma 2019.

Maakemij

D66

Motie 'Maak Bewoners Wegwijs in Duurzaamheid'

De raad van de gemeente Heemstede in vergadering bijeen op 8 november 2018,

Constateernde dat:

- Duurzaamheid een onderwerp is dat bij alle partijen in de gemeenteraad hoog op de agenda staat;
- Het College beleid ontwikkelt om te komen tot meer duurzaamheid in Heemstede;

Overwegende dat:

- Veel bewoners graag bereid zijn stappen te ondernemen om hun woningen te verduurzamen;
- De huidige gemeentelijke webpagina over duurzaamheid alleen externe links biedt;
- Het ondanks het bestaan van initiatieven zoals Bouwloket, Heemsteeds Duurzamer en Huizen Aanpak, toch niet eenvoudig is om snel en gemakkelijk informatie en passend advies te krijgen en het onduidelijk is wat ieder initiatief biedt;
- De gemeente bewoners moet ondersteunen en kennisdeling moet bevorderen.

Verzoekt het College:

- Te onderzoeken aan welke steun bewoners het meest behoefte hebben;
- Een (digitaal) platform te ontwikkelen waar informatie sneller en eenvoudiger gevonden kan worden en steun aangeboden kan worden, zoals:
 - informatie over duurzaamheidsverbeteringen, energietransitie, subsidies en antwoorden op veel gestelde vragen
 - initiatieven van gemeente/inwoners/bedrijven/corporaties
 - regelmatige bijeenkomsten waar duurzame bewoners & experts elkaar kunnen ontmoeten
 - toegang tot experts en regionale samenwerkingspartners
- Te komen met een voorstel in het eerste kwartaal van 2019.

en gaat over tot de orde van de dag.

Heemstede, 8 november 2018

Ondertekend door:

